

INGMAR

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
9 päivänä marraskuuta 2000 *

Asiassa C-381/98,

jonka Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Yhdistynyt kuningaskunta) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadaksesen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Ingmar GB Ltd

vastaan

Eaton Leonard Technologies Inc.

ennakkoratkaisun jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: ensimmäisen jaoston puheenjohtaja M. Wathelet, joka hoitaa viidennen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit D. A. O. Edward ja P. Jann (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: P. Léger,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Ingmar GB Ltd, edustajanaan barrister F. Randolph ja barrister R. O'Donoghue, Fladgate Fielder solicitorsin valtuuttamana,
- Eaton Leonard Technologies Inc., edustajanaan barrister M. Pooles, Clifford Chance solicitorsin valtuuttamana,
- Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään Assistant Treasury Solicitor J. E. Collins, avustajanaan barrister S. Moore,
- Saksan hallitus, asiamiehinään liittovaltion valtiovarainministeriön ministerineuvos W.-D. Plessing ja liittovaltion oikeusministeriön ministerineuvos A. Dittrich,
- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet M. Patakia ja K. Banks,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Ingmar GB Ltd:n, Eaton Leonard Technologies Inc:n, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen ja komission 26.1.2000 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 11.5.2000 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) on esittänyt 31.7.1998 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 26.10.1998, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla ennakkoratkaisukysymyksen jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17; jäljempänä direktiivi) tulkinnasta.
- 2 Tämä kysymys on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Ingmar GB Ltd (jäljempänä Ingmar), joka on Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sijoittautunut yhtiö, ja Eaton Leonard Technologies Inc. (jäljempänä Eaton), joka on Kaliforniaan sijoittautunut yhtiö, ja joka koskee erityisesti edustussopimuksen päättymisen johdosta erääntyneiksi väitettyjen summien maksamista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

- 3 Direktiivin toisen perustelukappaleen mukaan sitä annettaessa on otettu huomioon, että ”kaupallista edustusta koskevien kansallisten säännösten erot vaikuttavat oleellisesti kilpailun edellytyksiin ja kyseisen toiminnan harjoittamiseen yhteisössä ja ovat haitallisia sekä kauppaedustajan oikeussuojalle suhteessa tämän päämieheen että kaupallisten sopimusten varmuudelle”.
- 4 Direktiivin 17 ja 18 artiklassa täsmennetään ne edellytykset, joiden täyttyessä kauppaedustajalla on sopimuksen lakatessa oikeus hyvitykseen tai korvaukseen vahingosta, jonka kauppaedustajan ja tämän päämiehen välisen suhteen lakkaaminen aiheuttaa kauppaedustajalle.

- 5 Direktiivin 17 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kauppaedustajalle suoritetaan edustussopimuksen lakattua 2 kohdassa tarkoitettu hyvitys tai 3 kohdassa tarkoitettu korvaus.”

- 6 Direktiivin 19 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Osapuolet eivät ennen edustussopimuksen lakkaamista saa poiketa 17 ja 18 artiklan säännöksistä kauppaedustajan vahingoksi.”

- 7 Direktiivin 22 artiklan 1 ja 3 kohdan mukaan direktiivi oli pantava täytäntöön 1.1.1990 mennessä ja Yhdistyneen kuningaskunnan osalta 1.1.1994 mennessä. Saman artiklan 1 kohdan mukaan kansallisia säännöksiä, joilla direktiivi pantiin täytäntöön, on sovellettava ainakin kyseisten säännösten voimaantulon jälkeen tehtyihin sopimuksiin ja joka tapauksessa voimassa oleviin sopimuksiin viimeistään 1.1.1994 alkaen.

Kansallinen lainsäädäntö

- 8 Direktiivi on pantu Yhdistyneessä kuningaskunnassa täytäntöön vuoden 1993 Commercial Agents (Council Directive) Regulationsilla (laki kauppaedustajia koskevan neuvoston direktiivin täytäntöönpanosta; jäljempänä Regulations), joka tuli voimaan 1.1.1994.
- 9 Regulationsin 1 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään seuraavaa:

”2. Näillä säännöillä säännellään kauppaedustajien ja näiden päämiesten välisiä suhteita ja niitä sovelletaan kauppaedustajien toimintaan Iso-Britanniassa, jollei 3 momentista muuta johdu.

3. Tämän lain 3—22 §:ää ei sovelleta, jos osapuolet ovat sopineet, että edustussopimukseen sovelletaan toisen jäsenvaltion lakia.”

Pääasian oikeudenkäynti

- 10 Ingmar ja Eaton tekivät vuonna 1989 sopimuksen, jolla Ingmar nimettiin Eatonin kauppavedustajaksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Sopimus sisälsi ehdon, jonka mukaan sopimukseen sovellettiin Kalifornian osavaltion lakia.

- 11 Sopimus lakkasi vuonna 1996. Ingmar nosti kanteen High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Divisionissa (Yhdistynyt kuningaskunta), jossa se vaati provisiota ja Regulationsin 17 §:n nojalla korvausta vahingosta, jonka sen ja päämiehen välisen suhteen lakkaaminen sille aiheutti.

- 12 High Court of Justice katsoi tuomiossaan 23.10.1997, ettei Regulationsia sovellettu vaan että sopimus oli Kalifornian osavaltion lain alainen.

- 13 Ingmar valitti tästä päätöksestä Court of Appealiin (England & Wales) (Civil Division), joka on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Englannin lain mukaan osapuolet voivat päättää sopimukseen sovellettavasta laista, ellei ordre public -systä, kuten pakottavan säännöksen soveltamisesta,

- d) osapuolet ovat nimenomaisesti sopineet, että sopimukseen sovelletaan Amerikan Yhdysvaltain Kalifornian osavaltion lakia?”

Ennakkoratkaisukysymys

- 14 Kansallinen tuomioistuin haluaa kysymyksellään selvittää, sovelletaanko direktiivin 17 ja 18 artiklaa, joilla taataan kauppaedustajalle tiettyjä oikeuksia edustus sopimuksen lakkaamisen jälkeisen ajan osalta, jos kauppaedustaja on harjoittanut toimintaansa jäsenvaltiossa, vaikka päämies on sijoittautunut kolmanteen maahan ja vaikka sopimusehdon mukaan sopimukseen sovellettava laki on tämän kolmannen maan laki.
- 15 Pääasian oikeudenkäynnin asianosaiset, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Saksan hallitus sekä komissio ovat yksimielisiä siitä, että sopimuspuolten vapaus valita laki, jota he haluavat sopimussuhteissaan sovellettavan, on kansainvälisen yksityisoikeuden peruseriaate eikä tämä vapaus lakkaa kuin pakottavien säännösten johdosta.
- 16 Mielipiteet eroavat kuitenkin toisistaan niiden edellytysten osalta, jotka oikeus säännön on täytettävä, jotta sitä voitaisiin pitää kansainvälisessä yksityisoikeudessa tarkoitettuna pakottavana säännöksenä.

- 17 Eaton korostaa, että tällaisista säännöksistä voi olla kyse vain äärimmäisissä poikkeustapauksissa, eikä nyt kyseessä olevassa tapauksessa ole mitään syytä soveltaa Euroopan unionin ulkopuolelle sijoittautuneisiin osapuoliin direktiiviä, jolla pyritään yhdenmukaistamaan jäsenvaltioiden kansalliset oikeudet.
- 18 Ingmar, Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ja komissio katsovat, että kysymys direktiivin alueellisesta soveltamisalasta on yhteisön oikeuden alaan kuuluva kysymys. Niiden mukaan direktiivillä tavoitellut päämäärät edellyttävät, että sen säännöksiä sovelletaan kaikkiin johonkin jäsenvaltioon sijoittautuneisiin kauppaedustajiin heidän päämiehensä kansallisuudesta tai sijoittautumispaikasta riippumatta.
- 19 Saksan hallitus katsoo, että koska direktiivistä puuttuu alueellista soveltamisalaa koskeva nimenomainen säännös, kauppaedustajan oikeutta hyvitykseen tai korvaukseen koskevaa riita-asiaa käsittelevän jäsenvaltion tuomioistuimen tehtävänä on tutkia, onko sen kansallisen oikeuden säännöksiä pidettävä kansainvälisessä yksityisoikeudessa tarkoitettuina pakottavina säännöksinä.
- 20 Tältä osin on ensiksi muistettava, että direktiivin tarkoituksena on sellaisten henkilöiden suojaaminen, jotka ovat sen säännöksissä määritellyjä kauppaedustajia (asia C-215/97, Bellone, tuomio 30.4.1998, Kok. 1998, s. I-2191, 13 kohta).

- 21 Sopimuksen lakkaamisen jälkeen kauppaedustajaa pyritään suojaamaan erityisesti direktiivin 17—19 artiklan säännöksillä. Direktiivissä tässä tarkoituksessa säädetty järjestelmä on pakottava. Direktiivin 17 artiklassa nimittäin asetetaan jäsenvaltioille velvollisuus toteuttaa kauppaedustajille sopimuksen lakkaamisen jälkeen maksettavaa hyvitystä tai korvausta koskeva järjestely. Tässä artiklassa annetaan jäsenvaltioille tosin oikeus valita hyvitys- ja korvausjärjestelmän välillä. Direktiivin 17 ja 18 artiklassa säädetään kuitenkin täsmälliset puitteet, joiden rajoissa jäsenvaltiot voivat käyttää harkintavaltaansa, kun ne valitsevat menettelyn, jonka mukaan annettava hyvitys tai korvaus lasketaan.
- 22 Näiden artiklojen pakottava luonne vahvistetaan direktiivin 19 artiklassa, jonka mukaan osapuolet eivät saa ennen edustussopimuksen lakkaamista poiketa niistä kauppaedustajan vahingoksi. Tätä tulkintaa tukee lisäksi se, että direktiivin 22 artiklan mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan osalta kansallisia säännöksiä, joilla direktiivi pannaan täytäntöön, sovelletaan voimassa oleviin sopimuksiin välittömästi.
- 23 Toiseksi on syytä todeta, että direktiivillä säädettyjen yhdenmukais-tamistoimenpiteiden tarkoituksena on, kuten ilmenee direktiivin toisesta perus-telukappaleesta, muun muassa poistaa kauppaedustajan toiminnan harjoittamista koskevat rajoitukset, yhdenmukaistaa kilpailun edellytykset yhteisössä ja lisätä kaupallisten sopimusten varmuutta (ks. vastaavasti em. asia Bellone, tuomion 17 kohta).
- 24 Direktiivin 17—19 artiklassa säädetyn järjestelmän tavoitteena on näin ollen suojata kauppaedustajien osalta sijoittautumisvapautta ja vääristymätöntä kil-

pailua sisämarkkinoilla. Kyseisten säännösten noudattaminen yhteisön alueella on tämän vuoksi välttämätöntä perustamissopimuksen päämäärien toteuttamiseksi.

- 25 On todettava näin ollen, että yhteisön oikeusjärjestykselle on olennaisen tärkeää, että sellainen kolmanteen maahan sijoittautunut päämies, jonka kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa yhteisössä, ei voi välttää näiden säännösten soveltamista pelkästään sisällyttämällä edustussopimukseen lakiviittauksen. Tarkoitus, jota kyseisillä säännöksillä täytetään, vaatii nimittäin, että näitä säännöksiä sovelletaan osapuolten sopimasta sopimukseen sovellettavasta laista huolimatta, olipa se mikä tahansa, mikäli kyseinen tilanne liittyy läheisesti yhteisöön, kuten muun muassa silloin, kun kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa jäsenvaltion alueella.
- 26 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että direktiivin 17 ja 18 artiklaa, joilla taataan kauppaedustajalle tiettyjä oikeuksia edustussopimuksen lakkaamisen jälkeisen ajan osalta, on sovellettava, jos kauppaedustaja on harjoittanut toimintaansa jäsenvaltiossa, vaikka päämies on sijoittautunut kolmanteen maahan ja vaikka sopimusehdon mukaan sopimukseen sovellettava laki on tämän kolmannen maan laki.

Oikeudenkäyntikulut

- 27 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Yhdistyneen kuningaskunnan ja Saksan hallituksille ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Court of Appealin (England & Wales) (Civil Division) 31.7.1998 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY 17 ja 18 artiklaa, joilla taataan kauppaedustajalle tiettyjä oikeuksia edustussopimuksen lakkaamisen jälkeisen ajan osalta, on sovellettava, jos kauppaedustaja on harjoittanut toimintaansa jäsenvaltiossa, vaikka päämies on sijoittautunut kolmanteen maahan ja vaikka sopimusehdon mukaan sopimukseen sovellettava laki on tämän kolmannen maan laki.

Wathelet

Edward

Jann

Julistettiin Luxemburgissa 9 päivänä marraskuuta 2000.

R. Grass

A. La Pergola

kirjaaja

viidennen jaoston puheenjohtaja